

Формування релігійних цінностей у підлітковому віці

Анотація. У статті проаналізовано проблему формування релігійних (моральних) цінностей особистості у підлітковому віці. Розглянуто поняття релігійних цінностей, як фундаменту моральних засад суспільства. Наведено приклади методик дослідження релігійних (моральних) цінностей. Представлено результати діагностики рівня сформованості релігійних (моральних) цінностей. Продемонстровано різницю результатів дослідження між протестованими групами підлітків. Описано вплив релігійного вчення на сформованість моральних цінностей у підлітковому віці. Запропоновано методи виховного впливу щодо впровадження релігійного виховання.

Ключові слова: релігійні цінності, моральні цінності, підлітковий вік, моральний розвиток особистості, релігійне виховання.

И.В. Дубовина. Формирование религиозных ценностей в подростковом возрасте.

Аннотация. В статье проанализирована проблема формирования религиозных (моральных) ценностей личности в подростковом возрасте. Рассмотрены понятия религиозных ценностей, как фундамента нравственных основ общества. Приведены примеры методик исследования религиозных (моральных) ценностей. Представлены результаты диагностики уровня сформированности религиозных (моральных) ценностей. Продемонстрировано различие результатов исследования между протестированными группами подростков. Описано влияние религиозного учения на сформированность нравственных ценностей в подростковом возрасте. Предложены методы воспитательного воздействия в отношении внедрения религиозного воспитания.

Ключевые слова: религиозные ценности, нравственные ценности, подростковый возраст, нравственное развитие личности, религиозное воспитание.

I.Dubovina. The formation of religious values in adolescence.

Abstract. The article analyzes the problem of formation of religious (moral) values of the personality in adolescence. The concept of religious values as a basis for the moral principles of society is considered. Examples of methods for studying religious (moral) values are given. The results of diagnostics of the level of formation of religious (moral) values are presented. The difference between the results of the research between the tested groups of adolescents is demonstrated. The influence of religious teaching on the

formation of moral values in adolescence is described. The methods of educational influence on introduction of religious education are offered.

Keywords: religious values, moral values, adolescence, moral development of the individual, religious education.

Постановка проблеми. На тлі періодичних економічних і політичних криз в Україні постала проблема духовної кризи суспільства, що полягає в поступовому зменшенні ролі релігії та її заміні іншими видами культурної діяльності - наукою, мистецтвом та ін.. Питання духовності як ніколи є актуальними на тлі панування аморальності в економіці і політиці, нігілізму права і правових цінностей, фетишизації жадоби до влади та збагачення будь-якою ціною. Така ситуація впливає і на виховання та розвиток дітей, як рівноправних членів суспільства. А специфічною властивістю підліткового періоду є розвиток моральних цінностей особистості, тому наше дослідження наразі є актуальним.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. У підлітковий період розвитку формується ментальний досвід особистості, виробляються індивідуальні варіанти способів сприймання, запам'ятовування і мислення, які визначають шляхи набуття, накопичення, перероблення та використання інформації. І хоча в певній частині підлітків існує деяке відставання остаточної сформованості автономної моралі від абстрактного мислення, цей період, на думку І.Кона, визначається як сприятливий для формування моральних настанов світоглядного рівня, що є певним підсумком загального осмислення виробленої моральної позиції і разом з тим комплексом орієнтирів, що визначають лінію подальшого життя. Ці уявлення сприяють закріпленню цінностей підлітків, актуалізують особистісні форми прояву моральних вимог (обов'язок, совість, відповідальність, честь, гідність), співвідносять їх з загальнолюдськими моральними нормами, які виражають належні вимоги стосовно обраного способу життя [6].

За енциклопедичним словником моральність – це внутрішня установка індивіда, діяти відповідно до своєї совісті і свободи волі, на відміну від моралі - яка, поряд з законом, є зовнішньою вимогою до поведінки індивіда [7]. Ці норми, які являють собою ніщо інше, як фундаментальну основу життєдайних людських стосунків, оснований на гуманістичній релігійній моралі, підсумовує своє дослідження християнства, іудаїзму, мусульманства та буддизму Віталій Докаш [4].

Так одними з основних християнських цінностей є толерантність (терпимість), чесність, вдячність, доброзичливість, справедливість, повага до батьків, вчителів, старших та хворих.

Вивчаючи моральний розвиток особистості, О.Богданова, С.Черенкова, Н.Журавльова та інші акцентують увагу на ролі

цілеспрямованого виховного процесу, в якому учень виступає у ролі активно діючого співучасника, тобто в ролі суб'єкта педагогічної взаємодії [1; 5]. Особистісно-орієнтований підхід як пріоритетний у системі сучасної освіти та виховання покликаний стимулювати розвиток моральної активності підлітка таким чином, щоб удосконалення його особистості стало результатом його власних зусиль, наслідком творчої праці з оволодіння моральними цінностями у процесі самовиховання та саморозвитку.

Г.Ващенко вказує на особливі труднощі релігійного виховання молоді в підлітковому віці. Адже в цей період формується світогляд і в зв'язку з тим виникає багато світоглядних питань. Педагоги в цей період повинні допомогти молоді виробити християнський світогляд, протистояти антихристиянським впливам [2].

Станом на сьогодні, релігійна освіта дітей залежить лише від бажання батьків відвідувати храми, релігійні школи та інші місця розповсюдження релігійних вчень. Таких прикладів сімейного виховання стає дедалі менше, а це в свою чергу є причиною занепаду духовного розвитку усього суспільства.

Метою статті є дослідити визначення рівня сформованості релігійних (моральних) цінностей у підлітковому віці.

Викладення основного матеріалу дослідження. Для проведення дослідження було обрано вибірку: 20 підлітків 13-16 років, які були розділені на дві групи. Підлітки першої групи (10 осіб) мають віруючих батьків, з якими вони відвідують щонеділі християнські заклади, де отримують біблійські уроки. Друга група дітей не має релігійного виховання, вважає себе атеїстами.

Для проведення дослідження, було обрано комплекс методик І.Б.Дерманової [3], які дали можливість визначити рівень сформованості релігійних (моральних цінностей) у підлітків.

Перша методика “Що таке добре та що таке погано” призначена для діагностики сформованості таких цінностей, як доброзичливість, справедливість, чесність. Отримані результати у групах досліджуваних – різняться. Так, наприклад діти першої групи наводять приклади безкорисливого вчинку такого, як “перевести бабусю через дорогу”, “віддати залишки їжі, або непотрібні речі безхатькам”. Ці приклади вказують на сформованість в них таких якостей, як доброзичливість, повага до старих та кволих (знедолених). Тоді як діти другої групи наводять приклади з відтінком вигоди “пригостити однокласників цукерками на день народження”, “прибрати в кімнаті (адже за це не платять)”.

Друга методика “Закінчи речення” призначена для виявлення у тестованих відношення до чесності, справедливості, толерантності та

поваги до старших (вчителів, батьків). Діти другої групи продовжуючи речення, більше часту витратили на роздуми, відповідали невпевнено. П'ятеро дітей першої групи відповіли на перше питання швидко та впевнено “вибачусь” або “якщо зрозумів, що був/була неправий, вибачусь і спробую виправити свою помилку”. Це свідчить про наявний практичний досвід подібних вчинків та схвального відношення до прояву таких якостей, як толерантність (розуміння та прийняття чужої точки зору), чесність та справедливість.

Третя з методик, “Що ми цінуємо в людях”, призначена для виявлення цінностей, які є пріоритетними для дитини, як у дітей сформовані моральні орієнтири на які вони прагнуть рівнятись. Так наприклад діти першої групи відповідали, що їм подобаються такі якості, як “справедливість”, “вміння дружити і прощати”, “незрадливість” та ін. А діти другої групи відповідали “сила”, “розум”, “багатство”, “організованість”.

Четверта - “Програшна лотерея”, що вказує на сформованість такої моральної риси як вияв чесності. Ця методика здебільшого показала однакові результати дослідження – відносно чесні відповіді. Лише в трьох спостерігалось бажання схитрувати для отримання винагороди, і лише один спробував це зробити. Цей факт (дотримання вірного вибору - чесна відповідь) вказує на сформованість морального уявлення про цю цінність у досліджуваних дітей.

Результати дослідження першої групи вказують, що підлітки, що отримують релігійне виховання, мають більш сформовані уявлення про морально-духовні цінності, такі як чесність, толерантність, доброзичливість, вдячність, справедливість та повага до старших, батьків та кволих. Відношення до них є адекватним і стійким. Наявне також у них вольове прагнення до вдосконалення своїх моральних вчинків.

Натомість діти другої групи, навіть при бажанні відповідати “правильно” або виглядати “гідними” представниками суспільства мають здебільшого самозакохані погляди і розуміння “суспільного блага” не є частиною їх пріоритетних прагнень.

Висновки. Проведене дослідження – перший етап заглиблення в проблему, яке планується продовжити у майбутньому. Наявність релігійних знань та вчень якісно впливають на розуміння, засвоєння та дотримання релігійних цінностей.

Список використаної літератури

1. Богданова О.С., Моральне виховання старшокласників : кн. для вчителя / О.С.Богданова, С.В.Черенкова. – М. : Просвітництво, 1999. – 206 с.

2. Ващенко Г., Роль релігії в житті людства і релігійне виховання молоді // Вибрані педагогічні твори. - Дрогобич: Видавнича фірма «Відродження», 1997. - С.128 - 142
3. Дерманова І.Б., Діагностика емоційно-морального розвитку. - СПб., 2002, - 176 с.
4. Докаш В.І., Психологія релігії. – Чернівці. Чернівецький національний університет, 2012, - С.183 – 464с.
5. Журавльова Н. А., Динаміка ціннісних орієнтирів молоді в умовах соціально-економічних змін/ Н. А. Журавлева // Психол. журн. – 2006. – Т. 1. – С. 35 – 53.
6. Кон І.С. Психологія ранньої юності : кн. для вчителя / І. С. Кон. – М. : Просвещение, 1989. – 255 с.
7. Малахов В., Моральність // Філософський енциклопедичний словник. – К: Абрикос, 2002, - С.399 – 742 с.